

Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

Het esdorp Emmen is ontstaan op de zandgrond van de zuidelijke uitloper van de Hondsrug, ingeklemd tussen de essen aan de westzijde en veengrond aan de oostzijde. Het moerasgebied tussen Emmen en de Duitse grens werd vanaf halverwege de negentiende eeuw als veengebied ontgonnen. In de jaren dertig van de twintigste eeuw werd 1000 hectare bos aangelegd als werkverschaffingsproject. De helft van de bevolking van Emmen en zijn 'buitendorpen' was afhankelijk van steun. Na de oorlog woonden ongeveer 1000 gezinnen onder slechte omstandigheden, zelfs in plaggenhutten en illegaal gebouwde keten en krotten. Toen de AKU aankondigde zijn Enkalonfabriek in Emmen te willen plaatsen, werd dit door burgemeester Gaarlandt aangegrepen om de woonsituatie te verbeteren. Door de aanwijzing als Ontwikkelingsgebied voor het Industrialisatiebeleid en door Marshallhulp was het voor bedrijven aantrekkelijk te investeren in Emmen.

De wijken Emmermeer ten noorden en Angelslo en Emmerhout ten oosten van het dorp Emmen zijn in een U-vorm gegroepeerd rond het stadsbos de Emmerdennen. Het zijn groene, ruim opgezette, zelfvoorzienende wijken in open bebouwing, met ongeveer 3000 woningen voor 10.000 inwoners. Bijna gelijktijdig met de start van de woningbouw voor Emmermeer door de gemeentearchitecten T. Strikwerda en Y.S. Dijkstra in 1950, ontwierp Z. Naber het eerste stedenbouwkundig plan. Emmen wilde zich ontwikkelen als moderne, open stad in het groen. De architecten bouwden in Emmermeer in eerste instantie bouwblok- en compartimentsgewijs, afhankelijk van de grondverwerving door de gemeente. Dit gebeurde met experimentele bouwsystemen: Airey, Bruynzeel, Welschen. Hoewel Emmermeer geen toonbeeld was van een planologisch verantwoorde wijk, was deze wel modern, ruim en groen van opzet. De opvolgers van Naber N.A. de Boer en A. de Jong (vanaf 1955) wilden voor Emmen woonwijken ontwerpen volgens de wijkgedachte, maar dan wel met een dorps karakter. Ze ontwikkelden voor Angelslo en Emmerhout wonen aan een woonerf en aan woonpaden, met veel aandacht voor groen, naar Scandinavisch voorbeeld. Als voorproefje voor de aanpak met woonpaden ontwikkelde De Boer het buurtje Valtherbos in Emmenmeer. Deze buurt onderscheidde zich ook door de 'inbouw' in het bestaande dennenbos. Provincie en Rijk keerden zich in eerste instantie tegen de keuze om de nieuwe wijken Angelslo en Emmerhout verspreid te positioneren. Pas in 1960 werd het plan voor Angelslo door de Kroon goedgekeurd. De opzet is vooral van de hand van Niek de Boer en bestond in oorsprong uit vijf buurten, drie aan de noordkant en twee aan de zuidkant. De buurtwegen zijn verschoven ten opzichte van elkaar, waardoor het groen tussen de buurten door meandert. Later is er aan de oostkant een zesde buurt bijgekomen. De wijk kenmerkt zich door het modernistische beginsel van de scheiding van functies. Angelslo is via een hiërarchisch systeem van wegen en paden opgebouwd. Hoofdader is de

Statenlaan met daaraan het wijkwinkelcentrum (architect J.J. Sterenberg). De buurtwegen zijn aan de noordzijde afgesloten door een hoge flat. De natuurlijke hoogteverschillen zijn opgenomen in de wijk, evenals de twee hunebedden aan de huidige Fokkingeslag en Haselackers. De hoogteverschillen geven de wijk een gevarieerd uiterlijk, juist waar de architectuur soms wat schraal en monotoon overkomt. De inrichting van de buitenruimte (van A. de Jong) zorgt voor een krachtige samenhang van stedenbouw, architectuur en openbare ruimte. Deze compositorische cohesie is ook evident aanwezig in het grootste deel van Emmerhout en vormt tot op heden de belangrijkste kwaliteit. Emmerhout is wat compacter opgezet, ook om bos te sparen. Ook hier was de gemeente opdrachtgever van het woningbouwprogramma en werd nauw samengewerkt tussen stedenbouwkundigen en architecten (A.C. Nicolai, A.A. Oosterman en Sterenberg). Philips Pensioenfonds was opdrachtgever van het wijkwinkelcentrum (in twee lagen) met bijbehorende voorzieningen en woningen. Onder druk van de bevolking is in het noordelijk deel het platte dak toch vervangen door woningen met kap. De buurtwegen lopen om de wijk heen. De auto werd toegelaten in de buurt, maar moest zich wel terugtrekken op (deels) verdiepte parkeervelden tussen de woonerven.

Door de vergrijzing en verdunning van de buurten en de grote hoeveelheid sociale woningbouw heeft de laatste vijftien jaar een herstructureringslag plaatsgevonden, met als doel de bewonerssamenstelling en de woningtypen meer te differentiëren. Bij de nieuwe invullingen is goed gekeken naar de bestaande kwaliteiten, zoals het hooggewaardeerde groen. Een goed voorbeeld van zorgvuldige inpassing zijn de vrije sectorwoningen aan de noordkant van Emmermeer van Roelf Steenhuis. Het herstructureringsplan voor Angelslo, Emmerhout en Bargeres *Emmen Revisited* (1997) is vooral gericht op woningdifferentiatie, maar bevat eveneens een sociaal-maatschappelijk programma, vanwege de hoge werkeloosheid en het lage opleidingsniveau van de wijkbevolking. Het Emmerhoutse winkelcentrum is inmiddels gesloopt en ook Apolloflats ten noorden daarvan.

Versie 16/3/2013